

Onderwerp Minima Effect Rapportage 2025

Datum 20 mei 2025

Thema programmabegroting Financiële bestaanszekerheid

Portefeuillehouder Gea Hofstede

Zaaknummer

Kennis te nemen van

De Minima Effect Rapportage 2025 en de conclusies en aanbevelingen vanuit het Nibud.

Aanleiding

Afgelopen november is er een begroting vastgesteld met daarin onze bezuinigingsopgave. Naar aanleiding van motie 9, ingediend bij de Kadernota, is voor de begrotingsbehandeling een advies voor het minimale leid afgegeven. Bij de begrotingsbehandeling is een motie (M7) ingediend om een nieuwe Minima Effect Rapportage (MER) uit te voeren. De nieuwe MER geeft ons inzicht in de huidige situatie en in de effecten die de ombuigingen hebben op de financiële situatie van onze inwoners.

De centrale vraag van dit onderzoek luidde:

Wat is het effect van landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in de gemeente Rheden?

Hierbij is gekeken naar de situatie in 2025 en de situatie vanaf 2026¹ wanneer diverse ombuigingen worden ingevoerd.

Uitgangspunten

De MER beschrijft welke groepen huishoudens in de gemeente goed profiteren van de verschillende inkomensondersteunende maatregelen en welke groepen minder goed. Nibud rekent, voor verschillende huishoudsamenstellingen, verschillende inkomensniveaus door:

- 100%: het inkomen op niveau van de bijstand en daarmee het 'referentiepunt'
- 110%: is het inkomensniveau dat voor de ombuigingen van toepassing is op de individuele inkomensvoet (voor inwoners met een langdurig laag inkomen)
- 120%: is het inkomensniveau dat (voor de ombuigingen) op diverse minimaregelingen van toepassing is
- 125%: dit is het inkomensniveau waarbij het effect van het wegvallen van de minimaregelingen zichtbaar wordt.
- 150% is het inkomensniveau dat voor de Gelre pas voor kinderen van toepassing is.

De MER rekent met gemiddelden op basis van de 'Nibud norm'. De resultaten van de MER hebben betrekking op 'huishoudtypen' maar niet één op door vertaald kunnen worden naar individuele huishoudens. Nibud rekent de begrotingen door op zowel 'basis uitgaven' (woonlasten, boodschappen, zorgverzekering, energie etc.) als op uitgaven voor 'sociale participatie' (uitjes, sport, op bezoek gaan etc.).

Nibud houdt in haar methodiek rekening gehouden met 'reserveringsuitgaven' (vervangen witgoed, klein onderhoud aan de woning en het eigen risico op de zorgverzekering, etc.) maar niet met sparen. Tot slot gaat de MER in op de 'armoedeval', die op kan treden als inwoners uit een uitkering doorstromen naar werk of als inwoners die al werken meer gaan verdienen.

¹ Inmiddels zijn in de voorjaarsnota diverse wijzigingen aangekondigd op onder andere het kindgebonden budget. Deze landelijke wijzigingen zullen een negatief effect hebben op de begroting van diverse huishoudens. Deze wijzigingen zijn nog niet meegenomen in deze MER.

Bij de MER wordt uitgegaan van de volgende drie voorwaarden:

- Zeer goed met geld kunnen omgaan
Alleen als er een zeer goed overzicht is van alle inkomsten en uitgaven kan er voldoende geld opzij worden gezet om onregelmatige uitgaven te doen.
- Alle inkomensondersteuning aanvragen
In de begroting wordt gerekend met het optimale inkomen waarbij gebruik wordt gemaakt van alle voorzieningen waar recht op is. We weten dat huishoudens soms bewust afzien van het gebruik van inkomensondersteuning, omdat zij angst hebben dat zij het geld terug moeten betalen. We weten ook dat niet alle inwoners zich bewust zijn van alle regelingen waar zij recht op hebben.
- Geen grote persoonlijk onvermijdbare uitgaven hebben
Hoge(re) onvermijdbare uitgaven zoals afbetalingen, zorgkosten of hoge huur kunnen het moeilijk of onmogelijk maken om rond te komen. De begroting in deze rapportage is opgesteld op basis van de Nibud-norm. Dit zijn de minimale uitgaven voor de huishoudtypen. Op het moment dat er toch onvermijdbare kosten zijn, zal er al snel moeten worden bezuinigd op noodzakelijke uitgaven.

De conclusies van de MER moeten met deze voorwaarden in het achterhoofd geïnterpreteerd worden. Kijkend naar de voorwaarden kan gesteld worden dat er heel veel verwacht wordt van huishoudens met een laag inkomen. Het gaat dus om de meest ideale situatie.

MER 2025

Met de huidige uitgangspunten (zonder ombuigingen) en de huidige landelijke en lokale regelingen zijn er in 2025 geen huishoudens met een tekort op de maandbegroting. Wel zien we een aantal zeer kwetsbare huishoudens, met name het paar tot AOW-leeftijd met een zorgvraag en de alleenstaande tot AOW-leeftijd.

Huishoudtype	100%	110%	120%	125%	150%
01. Alleenstaande tot AOW-leeftijd	€135	€165	€275	€326	€607
02. Alleenstaande vanaf AOW-leeftijd	€369	€397	€535	€577	€793
03. Paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen	€164	€239	€369	€382	€551
04. Paar vanaf AOW-leeftijd zonder kinderen	€423	€447	€604	€649	€918
05. Eenoudergezin met 2 jonge kinderen	€558	€438	€451	€492	€668
06. Eenoudergezin met 2 oudere kinderen	€351	€359	€473	€452	€788
07. Paar met 2 jonge kinderen	€403	€468	€593	€594	€738
08. Paar met 2 oudere kinderen	€221	€286	€411	€353	€496
09. Alleenstaande vanaf AOW-leeftijd met zorgvraag	€254	€310	€419	€405	€550

10. Paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen met zorgvraag	€73	€147	€275	€212	€302
--	-----	------	------	------	------

Tabel 1: inclusief IIT

Individuele Inkomenstoets (IIT)

In de tabel hierboven is rekening gehouden met IIT om in het volgende hoofdstuk te laten zien wat het effect is van de ombuigingen vanaf 2026. Wanneer huishoudens niet in aanmerking komen voor de IIT is de besteedbare ruimte lager.

Dit heeft effect op huishoudens van 100% en 110% onder de AOW leeftijd. De bestedingsruimte van deze huishoudens daalt afhankelijk van het huishoudtype met €21,- tot maximaal €46 per maand.

Huishoudens hebben recht op IIT wanneer zij 3 jaar of langer een laag inkomen hebben (tot maximaal 110%). Wanneer deze huishoudtypes (nog) geen recht hebben op de IIT hebben zij ook geen tekort op de maandbegroting, maar is de situatie wel zeer kwetsbaar voor met name het paar tot AOW-leeftijd met een zorgvraag.

Gevolgen van de bezuinigingen – 2026 e.v.

Met het vaststellen van de begroting zijn een aantal wijzigingen vastgelegd die in zullen gaan per 1 januari 2026.

- De GelrePas: de inkomensgrens voor volwassenen zal worden teruggebracht van 120% naar 100%. Voor kinderen blijft de grens op 150%.
Bij een verlaging van de inkomensgrens van de GelrePas voor volwassenen naar 100% neemt vanzelfsprekend de bestedingsruimte bij alle onderzochte huishoudtypen op 110% en 120% af, omdat er dan geen recht meer is op een tegoed voor sportieve en culturele activiteiten. De bestedingsruimte blijft echter positief voor alle huishoudtypen op deze inkomensniveaus.
- De collectieve zorgverzekering: deze vervalt per 1 januari 2026
Het vervallen van de collectieve zorgverzekering lijkt te leiden tot een (zeer kleine) verhoging van de bestedingsruimte. Dit komt doordat de premie van het pakket GarantVerzorgd1 van de collectieve zorgverzekering, waar in deze rapportage vanuit wordt gegaan, net iets hoger is dan die van de gemiddelde zorgverzekering waar het Nibud mee rekent.
Dit zegt echter niet alles, omdat de vergoedingen vanuit het gemeentepakket uitgebreider zijn dan die van een gemiddelde verzekering. Dat valt niet uit de resultaten van deze rapportage af te lezen omdat we in de begrotingen niet rekenen met zorgkosten.
Daarnaast hebben we gekeken naar twee huishoudtypes met een zorgvraag (9 en 10). Voor deze huishoudens hebben we tot een inkomen van 120% gerekend met het pakket GarantVerzorgd3. Ook van dit pakket is de premie hoger dan van de meer uitgebreide verzekering waar wij mee rekenen. Echter, GarantVerzorgd3 vergoedt de eigen bijdrage Wmo en de eigen betalingen aan medicijnen, waardoor de huishoudens met een zorgvraag beter af zijn in de huidige situatie dan wanneer zij deze kosten zelf moeten betalen of verzekeren.

We laten nu eerst het effect van deze twee ombuigingen zien wanneer een huishouden geen recht heeft op IIT. Na deze tabel gaan we in op de voorgestelde ombuiging op de IIT. Na de ombuiging op de Gelrepas en de CAV zien we een tekort ontstaan bij het paar tot AOW-leeftijd met een zorgvraag.

Huishoudtype	100%	110%	120%	125%	150%
11. Alleenstaande tot AOW-leeftijd	€111	€124	€259	€326	€607
12. Alleenstaande vanaf AOW-leeftijd	€370	€388	€526	€577	€793
13. Paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen	€124	€166	€337	€382	€551
14. Paar vanaf AOW-leeftijd zonder kinderen	€424	€427	€584	€649	€918
15. Eenoudergezin met 2 jonge kinderen	€538	€402	€436	€492	€668
16. Eenoudergezin met 2 oudere kinderen	€331	€322	€457	€452	€788
17. Paar met 2 jonge kinderen	€358	€390	€561	€594	€738
18. Paar met 2 oudere kinderen	€176	€208	€379	€353	€496
19. Alleenstaande vanaf AOW-leeftijd met zorgvraag	€222	€264	€373	€405	€550
20. Paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen met zorgvraag	-€18	€23	€192	€212	€302

Tabel 2: bezuinigingen excl. IIT

- De IIT: de inkomensgrens wordt verlaagd van 110% naar 100% en de referteperiode wordt verlengd van drie naar vijf jaar
 Zoals hierboven aangegeven heeft de bezuiniging op de IIT alleen invloed op de huishoudens met een inkomen op 100% en 110%.
 Alle huishoudens die in aanmerking komen voor de IIT gaan er bij een inkomen van 110% op achteruit, omdat alleen inwoners met een inkomen tot 100% nog in aanmerking komen.
 Het verlengen van de referteperiode van drie naar vijf jaar kan uit deze cijfers niet worden afgelezen. Huishoudens die langer dan drie jaar een inkomen op minimumniveau hebben gehad en in de huidige situatie wel recht hebben op IIT, zullen in de toekomst deze toeslag pas ontvangen na vijf jaar op minimumniveau te hebben geleefd. Deze groep gaat er dus op achteruit. Zeker voor de huishoudens met weinig bestedingsruimte, zoals alleenstaanden zonder kinderen, kan dit voor problemen zorgen.

Huishoudtype	100%	110%	120%	125%	150%
21. Alleenstaande tot AOW-leeftijd	€136	€124	€259	€326	€607
22. Alleenstaande vanaf AOW-leeftijd	€370	€388	€526	€577	€793
23. Paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen	€165	€166	€337	€382	€551
24. Paar vanaf AOW-leeftijd zonder kinderen	€424	€427	€584	€649	€918

25. Eenoudergezin met 2 jonge kinderen	€559	€402	€436	€492	€668
26. Eenoudergezin met 2 oudere kinderen	€352	€322	€457	€452	€788
27. Paar met 2 jonge kinderen	€404	€390	€561	€594	€738
28. Paar met 2 oudere kinderen	€222	€208	€379	€353	€496
29. Alleenstaande vanaf AOW-leeftijd met zorgvraag	€222	€264	€373	€405	€550
30. Paar tot AOW-leeftijd zonder kinderen met zorgvraag	€23	€23	€192	€212	€302

Tabel 3: bezuinigingen inclusief IIT

Aanbevelingen

Het Nibud doet in de MER 11 aanbevelingen. Hieronder vindt u de aanbevelingen van het Nibud met daarop een reflectie vanuit de gemeente Rheden.

1. Houdt oog voor het verhaal achter de cijfers	
Nibud	De huidige cijfers geven, ten opzichte van de eerder uitgevoerde MERs, de impressie dat de situatie voor inwoners verbeterd. Inwoners zijn afgelopen jaren steeds afhankelijker geworden van landelijke en lokale inkomensondersteuning. Het stelsel is ingewikkeld en het vertrouwen in de overheid laag. Dit betekent dat de aanname dat gebruik gemaakt wordt van alle inkomensregelingen waar recht op is niet reëel is voor alle huishoudens.
Gemeente	We zijn ons bewust van de uitgangspunten die gehanteerd zijn bij uitvoeren van de MER. Het beeld dat in de MER wordt geschetst is het ideaalbeeld. De praktijk ziet er voor inwoners anders uit.
2. Stimuleer goed financieel beheer	
Nibud	Om rond te kunnen komen van een minimum inkomen is goed financieel beheer noodzakelijk. Voor de huishoudens die geen goed financieel beheer (kunnen) voeren beveelt het Nibud aan cursussen en begeleiding te organiseren.
Gemeente	Binnen de gemeente Rheden stimuleren we op verschillende manieren goed financieel beheer. Gemeente Rheden biedt budgetbeheer aan inwoners met financiële problemen. Inwoners worden begeleid tijdens een schuldhulptraject en met de inwoner wordt gewerkt aan zelfstandig financieel beheer na het traject. Ook werken we samen met partners die inwoners ondersteunen. Humanitas en Schuldhulpmaatje coachen inwoners bij het op orde brengen en houden van hun financiën. Daarnaast worden door Inluzio en het Taalhuis diverse cursussen geboden die bijdragen aan goed financieel beheer.
3. Verminder niet-gebruik regelingen	
Nibud	De bestedingsruimte van de huishoudens waarin niet optimaal gebruik wordt gemaakt van alle inkomensregelingen ligt een stuk lager dan deze rapportage laat zien. Het Nibud adviseert de nadruk te leggen op het verminderen van niet-gebruik. Bijvoorbeeld door gerichte communicatiecampagnes en eenvoudige aanvraagprocedures.

Gemeente	De MER laat zien dat bij goed financieel beheer en volledig gebruik van alle voorzieningen inwoners financieel rond kunnen komen. We willen ons focussen op het verder verminderen van niet-gebruik. We besteden doorlopend aandacht aan het verhogen van het gebruik van zowel landelijke als lokale regelingen. Afgelopen jaren zijn diverse wijzigingen doorgevoerd om de aanvraagprocedures te vereenvoudigen of overbodig te maken. Samen met onze ketenpartners hebben wij afgelopen maart nog een 'potjescheck' georganiseerd om inwoners in de Week van het Geld te wijzen op alle ondersteuningsmogelijkheden. Daarnaast is in april nog een bijeenkomst met diverse intermediairs en fondsen georganiseerd (vanuit SamenStenfert) om ook daar het gebruik te vergroten.
----------	--

4. Help energielasten verlagen

Nibud	De afgelopen jaren zijn de energielasten sterk gestegen. Het rijk heeft met diverse maatregelen inwoners met hoge energielasten gecompenseerd. Veel van deze maatregelen zijn inmiddels weer gestopt. Wonen in een huis met een slecht energielabel veroorzaakt echter nog steeds hogere onvermijdbare kosten. ○ Het Nibud adviseert om voor deze inwoners de bijzondere bijstand open te houden om hogere kosten te kunnen opvangen. En dit ook te doen voor inwoners met noodgedwongen hoog energiegebruik (bijvoorbeeld door een medische aandoening). ○ Daarnaast adviseert het Nibud om huishoudens te ondersteunen bij het verlagen van de energielasten met o.a. energieadviseurs of energieboxen met ledlampen en isolatiemateriaal.
Gemeente	○ De bijzondere bijstand is maatwerk en het is mogelijk om energiekosten te vergoeden op sociaal-medische gronden ○ Gefinancierd vanuit de SPUK Energiearmoede ondersteunen wij inwoners die moeite hebben met het betalen van de energierekening bij het verlagen daarvan, o.a. door: - Gratis energiecoaching - Witgoedregeling - Gratis energiebesparende klussen door een buurtklusbedrijf - Energiebespaarkastjes in de buurt - Samenwerking met Vivare, bv. het aanschaffen van zonnepanelen en verdere gesprekken over het verduurzamen van het sociale huuraanbod

5. Zorg voor een goed alternatief voor de collectieve zorgverzekering

Nibud	Nibud adviseert een alternatief waarbij inwoners worden ondersteund bij hun keuze voor een zorgverzekering.
Gemeente	Met de ombuigingsvoorstellen komt de Collectieve aanvullende verzekering te vervallen. We onderzoeken de ruimte die er is om inwoners te ondersteunen bij hun keuze voor een zorgverzekering. Het is nog onduidelijk welke financiële dekking hiervoor nodig is en of dit binnen de bestaande budgetten past.

6. Stimuleer paren met oudere kinderen bij het verhogen van hun inkomen

Nibud	Paren met oudere kinderen hebben ten opzichte van andere huishoudtypes met kinderen minder te besteden. Fiscaal houden stellen meer over als beide
-------	---

	partners parttime werken dan als één persoon fulltime werkt. Het Nibud heeft gerekend met de situatie waarin één partner werkt. Inzetten op begeleiding naar werk van beide partners kan huishoudens extra bestedingsruimte opleveren.
Gemeente	Bij ons zijn altijd beide partners in beeld en gekoppeld aan een consultant. Voor beiden wordt dus ingezet op meedoen naar vermogen, oftewel indien haalbaar naar werk. Indien één partner werk vindt en ze (gezamenlijk) uit de uitkering stromen, blijft de andere partner - indien gemotiveerd - in traject om alsnog stappen richting werk te zetten. In de praktijk zien we echter vaak dat voor een van beide partners werk te hoog gegrepen is (wegens oa. ziekte, beperking, psychische kwetsbaarheid).

7. Laat (meer) werken lonend zijn	
Nibud	In gemeente Rheden is er bij één type huishoudens een uitstroomval (van de bijstand naar werk). Een eenoudergezin met jongere kinderen gaat erop achteruit wanneer zij uit de bijstand komen. Bij andere huishoudtypes gaat de bestedingsruimte wel omhoog, maar niet evenredig met de extra inkomsten. Het Nibud adviseert per situatie te bekijken of werk gerelateerde kosten tot financiële problemen kunnen leiden en zo nodig een vergoeding te verstrekken.
Gemeente	In het verleden hebben we dit een enkele keer gedaan obv maatwerk (bijv. een periode in reiskosten voorzien). Momenteel is er geen budgettaire ruimte om dit te doen.

8. Houd aandacht voor de inkomenspositie van huishoudens zonder kinderen	
Nibud	In de MER hebben huishoudens onder de AOW-leeftijd zonder kinderen de laagste bestedingsruimte. Deze huishoudens zijn zeer kwetsbaar. Deze huishoudens profiteren het minst van landelijke regelingen. Voor hen is gemeentelijke ondersteuning van belang.
Gemeente	Wij zijn ons bewust van de kwetsbare positie van diverse huishoudtypen. Sinds 2022 heeft er een verschuiving plaatsgevonden in de kwetsbaarheid van de huishoudens. In de MER 2022 kwamen ook huishoudens met ouderen kinderen naar voren als kwetsbaar. We zien dat de landelijke regelingen voor deze huishoudens een positief effect hebben. We zetten ons in om ook de huishoudens zonder kinderen zo goed mogelijk binnen onze financiële mogelijkheden te ondersteunen.

9. Overweeg compensatie voor zorgkosten	
Nibud	Huishoudens met een zorgvraag zijn kwetsbaar. De huidige collectieve verzekering dekt onder andere de eigen bijdrage Wmo en de eigen betaling aan medicijnen. Dit valt weg met de bezuiniging op de aanvullende verzekering. Een paar met een zorgvraag op bijstandsniveau van de maandbegroting dan niet langer rondkrijgen.
Gemeente	Bij de begrotingsbehandeling heeft uw raad ook een memo ontvangen als reactie op Motie 9 zoals ingediend bij de kadernota. In deze memo is ook voorgesteld om te komen met een regeling voor chronisch zieken en gehandicapten. De begroting biedt op dit moment geen dekking voor deze regeling. We willen inwoners ondersteunen met een regeling 'Tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten'. We nemen de benodigde dekking op in de Kadernota 2026.

10. Onderzoek de mogelijkheid om vergoeding voor sociale participatie voor volwassenen te verhogen	
Nibud	Voor volwassenen is het budget op de GelrePas lager dan voor kinderen terwijl de kosten voor volwassenen vaak hoger zijn. Het Nibud adviseert dit

	bedrag te verhogen, juist ook om sociale uitsluiting tegen te gaan, wat ook de kansen op de arbeidsmarkt kan vergroten. Een andere optie is om de regeling voor kinderen uit te breiden naar 27 jaar. Kinderen wonen momenteel langer thuis. De situatie verandert niet, maar er valt wel een deel van de ondersteuning weg zodra zij 18 worden. Dit kan bijvoorbeeld helpen om te voorkomen dat jongeren stoppen met sporten.
Gemeente	Zowel het verhogen van het bedrag voor volwassenen als het uitbreiden van de regeling voor kinderen tot 27 kost geld. Daarbij is in de begroting 2025 besloten de doelgroep van de GelrePas voor volwassenen terug te brengen naar 100% van de bijstandsnorm. Hiermee wordt de doelgroep juist kleiner. Het bedrag voor de groep die wel nog recht heeft blijft gelijk aan de huidige situatie. Een alternatief voorstel voor de bedragen van de GelrePas vraagt tijd voor doorrekening.

11. Heroverweeg de bezuiniging op de GelrePas	
Nibud	Vanaf 2026 wordt de inkomensgrens voor volwassenen voor de GelrePas verlaagd van 120% naar 100%. Voor kinderen blijft de GelrePas beschikbaar tot 150%. De MER laat zien dat vooral de laagste inkomens moeite hebben met rondkomen. En zoals bij de aanbevelingen hierboven aangegeven is het ook van belang dat volwassenen worden ondersteund om mee te kunnen doen. Een alternatief bezuinigingsvoorstel is de GelrePas voor volwassenen te behouden en voor kinderen de doelgroep terug te brengen.
Gemeente	De MER laat zien dat meedoen mogelijk is als inwoners optimaal gebruik maken van alle financiële mogelijkheden en ondersteund worden in het op orde brengen en houden van de financiën. Het college ziet daardoor niet direct reden om de bezuiniging te heroverwegen, maar vooral in te zetten op goed gebruik van de bestaande regelingen. Er wordt op dit moment beperkt gebruik gemaakt door kinderen uit gezinnen tussen de 120-150%. Het terugbrengen van de doelgroep kinderen naar 120% levert onvoldoende financiële dekking op om de doelgroep volwassenen tot 120% in stand te houden. Een alternatief voorstel voor de doelgroep van de GelrePas vraagt tijd voor doorrekening.

Vervolg

Met het vaststellen van de begroting voor 2025 zijn onderstaande ombuigingen vastgesteld. Het college ziet geen aanleiding om het ingezette beleid van ombuigingen aan te passen.

We werken op dit moment aan het realiseren van de vastgestelde ombuigingen:

- IIT: terugbrengen van 110% naar 100% en referteperiode verlengen van 3 naar 5 jaar
- GelrePas: voor volwassenen terugbrengen van 120% naar 100%
- CAV: per 2025 bijdrage afbouwen en per 2026 afschaffen

In het najaar zal de raad voor deze wijzigingen een aangepaste verordening moeten vaststellen. Voor het alternatief voor de CAV wordt een dekkingsvoorstel opgenomen in de Kadernota.

Bijlagen

1. Minima Effect Rapportage 2025

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Rheden,

Paul Hofman,
loco-burgemeester

Bart Drewes,
gemeentesecretaris